

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem České republiky.

Metodiky pro plánování sociálních služeb

Vytvořeno v rámci veřejné zakázky MPSV ČR
Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb.

Úvodní slovo

Sociální služby pro mnohé z nás jsou nebo mohou být významnou oporou v různých životních situacích. Představují možnost, jak naplnit některé potřeby nebo jinak napomoci lidem, kteří z nějakého důvodu nemohou či nejsou schopni si je zajistit sami.

K tomu, aby sociální služby byly dostupné jak z hlediska jejich rozmanitého zaměření, tak i geografické dosažitelnosti, přispívají svým dílem samotní poskytovatelé sociálních služeb, obce, kraje i ministerstvo. Dlouhodobým záměrem ministerstva je podporovat procesy, které sociální služby v obci či regionu pojímají jako systém, v jehož rámci je nutné služby plánovat. Plánovat znamená mimo jiné spolupracovat se všemi, kterých se více či méně dotýkají, informovat a podněcovat uživatele, poskytovatele, zadavatele služeb i veřejnost k zapojení se do plánovacího procesu, zjišťovat potřeby uživatelů či přání veřejnosti, mapovat stávající situaci, ve vzájemné spolupráci hledat optimální řešení a vyjednávat o podobě služeb s přesahem do budoucna a tak dále.

Plánování sociálních služeb, jako způsobu dosažení dostupných sociálních služeb, se týká také veřejná zakázka MPSV „Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb“, která je realizována v rámci opatření 2.1 Operačního programu rozvoje lidských zdrojů. V průběhu zakázky byli kromě jiného v každém kraji vyškoleni odborníci schopní dále vzdělávat a poskytovat metodickou podporu v oblasti plánování sociálních služeb, vznikl vzdělávací program pro zpracovatele plánů rozvoje sociálních služeb na úrovni obcí a také se díky přispění mnoha lidí podařilo vytvořit Metodiky plánování sociálních služeb. Jejich konečná verze, která je Vám nyní k dispozici, má sloužit především těm, kteří se plánování v obci nebo na úrovni kraje aktivně věnují.

Metodiky jsou určitým vodítkem či metodickou pomůckou při jejich činnostech v oblasti plánování sociálních služeb. Inspiraci z ní mohou samozřejmě čerpat i další účastníci procesů plánování sociálních služeb nebo jiní zájemci.

Věřím, že Metodiky plánování sociálních služeb představující celý proces plánování a přinášející doporučení vhodných postupů či ilustrativní příklady se Vám stanou zdrojem informací pro to, abyste mohli úspěšně uskutečňovat plánování sociálních služeb a ve výsledku tak napomoci vzniku a existenci sítě sociálních služeb, která by odpovídala reálným potřebám a možnostem v každé obci či kraji.

MUDr. Marián Hošek

náměstek ministra práce a sociálních věcí
pro oblast sociální politiky, sociálních služeb a rodinné politiky

Váš další informační zdroj

www.kpss.cz

Komunitní plánování - Celorepublikový projekt "Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních - Microsoft Internet Exp...

Soubor Úpravy Zobrazit Oblíbené Nástroje Nápoředa

Zpět Hledat Oblíbené

Adresa <http://www.kpss.cz/> Přejít Odkazy

 Komunitní plánování sociálních služeb
Celorepublikový projekt "Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb"

Domů >
O projektu >
Návrh metodik Kapitoly KPSS >
Vzdělávací programy >
Metodici KPSS >
Konference, semináře >
Zapojení veřejnosti >
Připomínkovácí síť >
Diskusní fórum >
Tiskové zprávy >
Grafický manuál >
Související odkazy >
Kontakty >

Úvod

AKTUALNÍ INFORMACE: Omlouváme se všem dalším zájemcům o účast na konferenci, ale z důvodu naplnění kapacity jsme nuceni ukončit příjem přihlášek. Děkujeme za pochopení.

Dvouletý celorepublikový projekt „Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb“ realizují na základě veřejné zakázky Ministerstva práce a sociálních věcí čtyři organizace a to Komunitní plánování o.p.s., Centrum pro komunitní práci, Domov sv. Anežky o.p.s. a Katedra antropologie Filozofické fakulty ZČU v Plzni. Projekt je spolufinancován Evropskou unií z Evropského sociálního fondu v rámci operačního programu Rozvoj lidských zdrojů a vládou České republiky.

Cílem projektu je zajistit metodicky jednotný přístup k plánování sociálních služeb na místní a regionální úrovni a vytvořit jednotný a ucelený systém vzdělávání a metodické podpory pro plánování sociálních služeb.

Nabízíme Vám možnost obracet se na nás, jako na garanty Komunitního plánování sociálních služeb v České republice, s otázkami, dalšími podněty či připomínkami, které se týkají KPSS.

Možnosti Vašeho zapojení se do projektu KPSS naleznete [zde](#).

Hotovo Internet

Zpracovatelé veřejné zakázky MPSV ČR

**Zajištění místní a typové dostupnosti
sociálních služeb**

Metodiky pro plánování sociálních služeb

Vytvořeno v rámci veřejné zakázky MPSV ČR
Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb.

Na jednotlivých metodikách spolupracovali:

Miloš Havlík
Tomáš Hirt
Ludmila Kolářová
Jindra Koldinská
Eva Macurová
Ladislav Marek
Pavla Oriniaková
Daniel Rosecký
Zuzana Skříčková
Jan Šesták
Tereza Teuschelová
Ivan Úlehla
Josef Veselka
Ondřej Žežula

Text sestavila:
Zuzana Skříčková

Klíč k publikaci

Informace k používání publikace

Vážené kolegyně a vážení kolegové,

publikace „Metodiky pro plánování sociálních služeb“ vznikala postupně v průběhu plnění veřejné zakázky Ministerstva práce a sociálních věcí ČR „Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb“ a za spolupráce celé řady lidí. Základní návrh jednotlivých metodik zpracovali odborníci na danou tematickou oblast. Tento prvotní pracovní materiál byl v polovině srpna 2005 předložen pomocí vybudované celorepublikové připomínkové sítě odborníkům na sociální oblast (celkem bylo přímo osloveno 687 odborníků/odbornic) a dále i široké veřejnosti k připomínkování. Veřejné připomínkování bylo ukončeno 1. celostátní konferencí k Metodikám KPSS v říjnu 2005. Získané připomínky byly zapracovány a vznikla tak první pracovní verze metodik, která byla vydána na CD-ROMu a distribuována pod názvem Kapitoly KPSS (celkem 2000 kusů).

Vznik publikace

Materiál Kapitol byl dále s veřejností diskutován na odborných seminářích konaných ve všech krajích ČR a prakticky ověřován ve vzdělávacích programech (vzdělávací program pro krajské metodiky-vzdělavatele a vzdělávací program pro zpracovatele plánů na úrovni obcí). Z těchto diskusí a ověřování vzešla celá řada podnětů, zkušeností a návrhů na dopracování.

Na podzim roku 2006 uspořádali realizátoři veřejné zakázky spolu s MPSV sérii odborných pracovních seminářů, kde byla řešena klíčová témata a domluvena východiska pro dokončení metodik do současné podoby.

Metodiky pro plánování sociálních služeb jsou sbírkou doporučených, prověřených a funkčních postupů, kroků a návodů použitelných v praxi plánování sociálních služeb. Jejich konkrétní využití je však třeba vždy dát do souladu s vašimi místními podmínkami a možnostmi.

Využití publikace

Publikace je členěna dle jednotlivých metodik. V úvodu naleznete kapitolu, která přibližuje **rámeček a východiska plánování sociálních služeb v ČR a základní principy metody komunitního plánování**, která se při plánování sociálních služeb uplatňuje. Z metody komunitního plánování a jejích principů pak vychází **metodická doporučení a postupy**, které v konkrétních oblastech podrobně popisují jednotlivé metodiky. Nově je v tomto vydání zařazena metodika obecná. Potřeba jejího vzniku vyplynula právě z veřejných diskusí a z řady podnětů, které mluvily o důležitosti **propojení dílčích témat z jednotlivých metodik do jednoho celku**.

Obsah publikace

Metodiky jsou jednotně strukturovány tak, že v úvodu vždy naleznete základní **informace o využití metodiky**, její **obsah** a **seznam další literatury**, která se k danému tématu vztahuje. Uvnitř textu jsou používány **symboly** pro zdůraznění pasáží:

Zpracování textů

- ve kterých se daná metodika odkazuje na informace a postupy z jiné metodiky ↔,
- které odkazují na informace a dokumenty dostupné z webových stránek www.kpss.cz ↗,
- další doplňující a pracovní materiály, které jsou součástí CD-ROMu .

CD-ROM je vydáván spolu s publikací Metodik pro plánování sociálních služeb a kromě samotných metodik a pracovních materiálů k nim obsahuje další výstupy a dokumenty zpracované v rámci veřejné zakázky (např. Vzdělávací program pro plánování rozvoje sociálních služeb, Informační materiál o zjištěných příkladech dobré praxe, výukový film, atd.).

V závěru každé z metodik jsou uvedeny **otázky pro sebehodnocení**, které pro Vás mohou být návodem a inspirací při hodnocení vašich postupů práce.

Věříme, že Metodiky pro plánování sociálních služeb budou dobrou pomůckou a inspirací Vám všem, kteří se plánování sociálních služeb věnujete, ať už jako profesionálové, manažeři a odborníci na proces či jako účastníci, kteří cítí odpovědnost a mají snahu měnit a zkvalitňovat jak podobu a složení sociálních služeb ve svém území, tak přispívat k otevřené a na demokratických principech postavené společnosti.

Poslání

Realizátoři veřejné zakázky

Slovník pojmů

Vymezení základních pojmů	
Aktivity	Popisují konkrétní úkoly (kroky, projekty), které budeme dělat, včetně toho, jak, kdo, kdy a za co je bude dělat.
Komunitní plánování	Jde o metodu použitelnou při řešení a plánování řady oblastí. Podstata této metody spočívá ve vzájemné a aktivní spolupráci těch, kterých se daná oblast či téma nějakým způsobem dotýká. V ČR je metoda komunitního plánování využívána zejména při plánování oblasti poskytování sociálních služeb.
Nepříznivá sociální situace	Rozumí se jí oslabení nebo ztráta schopnosti z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením. (citace zákon ¹)
Opatření	Určují cíle v určité prioritní oblasti, říkají, co konkrétně budeme řešit a jakými způsoby, abychom naplňovali vybrané priority. Opatření vychází ze zdrojů, které máme nebo jsou dosažitelné.
Plán rozvoje sociálních služeb	Jedná se o dokument, který vzniká jako výstup plánování rozvoje sociálních služeb. Jeho obsahem je: <ul style="list-style-type: none"> • popis a analýza existujících zdrojů a potřeb, včetně ekonomického vyhodnocení, • strategie zajišťování a rozvoje sociálních služeb, • povinnosti zúčastněných subjektů, • způsob sledování a vyhodnocování plnění plánu, • způsob, jakým lze provést změny v poskytování sociálních služeb. (citace zákon¹)
Plánování rozvoje sociálních služeb	Jedná se o proces aktivního zjišťování potřeb osob ve stanoveném území a hledání způsobů jejich uspokojování s využitím dostupných zdrojů. (citace zákon ¹)
Poskytovatel	Rozumí se jím subjekt (osoba) poskytující sociální služby při splnění podmínek stanovených zákonem ² .
Pracovní skupina	Je tvořena uživateli, poskytovateli, zadavateli a dalšími účastníky. Řeší konkrétní úkoly, oblasti, témata.
Priority	Vymezují (určují) oblasti, témata, problémy, kterými se budeme zabývat v daném cyklu plánovacího procesu a které se objeví v plánu rozvoje sociálních služeb. Stanovují základní směry, které pak naplňujeme opatřeními a aktivitami.
Řídící skupina	Jedná se o skupinu sestavenou dle principu triády. Řídí proces plánování a je odpovědná za jeho průběh.
Sociální služba	Rozumí se jí činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. (citace zákon ¹)
Standardy kvality sociálních služeb	Jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím je definována úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti personálního a provozního zabezpečení sociálních služeb a v oblasti vztahů mezi poskytovatelem a osobami. (citace zákon ¹)
Široká veřejnost	Rozumíme jí všechny ostatní zájemce, kterým nejsou sociální služby a jejich fungování a poskytování lhostejné a jsou schopni aktivně přispět k vytvoření plánu a jeho realizaci.
Účastník plánování sociálních služeb	Rozumí se jím uživatel, zadavatel, poskytovatel, ale i další osoba či organizace, která je zainteresovaná na plánovaném problému či tématu a jeho řešení se účastní, tj. všichni, kterých se daný problém či téma dotýká.
Uživatel	Rozumí se jím osoba, která využívá sociální služby, protože se ocitla v nepříznivé sociální situaci.
Zadavatel	Je odpovědný za zajištění sociálních služeb na příslušném území. Zadavateli služeb jsou především obce a kraje, které tedy prostřednictvím svých zastupitelů nesou hlavní odpovědnost za kvalitu a dostupnost sociálních služeb.

¹ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

² Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Východiska a principy plánování sociálních služeb v ČR

Základní pojmy		strana
Východiska	Amsterodamská smlouva	1
	Lisabonský proces	1
	Evropský sociální program	1
	Služby v obecném zájmu v EU	2
	Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2004–2006	2
	Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2006–2008	2
	Evropská sociální charta	2
	Bílá kniha v sociálních službách	2
	Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách	3
	Usnesení vlády ČR č. 824 ze dne 1. září 2004	3
Principy	Princip triády	3
	Princip rovnosti	4
	Princip skutečných potřeb	4
	Princip dohody	4
	Princip „Vše je veřejné“	4
	Princip dosažitelnosti řešení	4
	Princip cyklického opakování	4
	Princip kompetence účastníků	4
	Princip přímé úměry	4

Východiska plánování sociálních služeb v ČR

Cílem této kapitoly je vymezit základní **prostor, ve kterém se nachází plánování sociálních služeb** ve vztahu k politikám Evropské unie (EU) a České republiky (ČR). Znalost celé řady dokumentů a uvědomění si oficiálního rámce a kontextu plánování sociálních služeb je podstatná právě proto, že plánování sociálních služeb metodou komunitního plánování je jedním ze způsobů, jak efektivně naplňovat hlavní cíle a principy sociální politiky EU a ČR. **Veškeré aktivity, činnosti a směřování, které se dějí a realizují při plánování sociálních služeb v dané lokalitě či regionu, musí být v souladu s tímto rámcem a kdykoliv musí být patrné a prokazatelné, jak a čím přispívají k naplňování tohoto rámce.**

Sociální politika a plánování sociálních služeb na úrovni EU

Sociální politika EU, včetně politiky všeobecného a odborného vzdělávání a mládeže, je **zakotvena** v Amsterodamské smlouvě, hlava XI, články 136–145.

Amsterodamská smlouva

V současné době (v období od roku 2000) se **sociální politika EU řídí** tzv. Lisabonským procesem. Ten míří k tomu, aby se EU do roku 2010 stala nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější ekonomikou na světě založenou na znalostech, schopnou trvale udržitelného růstu s více lepšími pracovními místy a vyšší sociální soudržností.

Lisabonský proces

V roce 2000 byl v Nice přijat Evropský sociální program. V oblasti boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení byly v Nice odsouhlaseny **4 cíle**:

Evropský sociální program

- usnadnit lidem z ohrožených skupin účast na trhu práce a přístup ke zdrojům, právům, službám a zboží,
- předcházet riziku sociálního vyloučení,

- pomáhat nejzranitelnějším,
- mobilizovat všechny důležité účastníky.

Sociální služby a jejich plánování jsou nezbytnými nástroji, které umožňují dosahovat těchto cílů na místní úrovni a tím je prakticky uvádět v život.

Služby v obecném zájmu v EU

EU hovoří o službách v obecném zájmu, mezi něž patří i sociální služby. Na regulaci těchto služeb klade **tři klíčové požadavky**:

- **kvalita** – souhrn vlastností a charakteristik služby, které souvisejí s jejich schopností uspokojit známé či předpokládané potřeby uživatele,
- **dostupnost** – fyzická, ekonomická, sociální, informační, psychologická,
- **ochrana uživatele** – bezpečnost, transparentnost, aktivní účast uživatelů při plánování i poskytování služby.

Plánování sociálních služeb metodou komunitního plánování ve spojení se zaváděním standardů kvality sociálních služeb je jasným nástrojem, který vede k naplnění těchto požadavků.

Sociální politika a plánování sociálních služeb na úrovni vlády ČR

Národní akční plán sociálního začleňování

Aby bylo možné také v ČR dosáhnout cílů Evropského sociálního programu (Nice, 2000, viz výše), jsou pod gescí MPSV vytvářeny Národní akční plány sociálního začleňování.

Národní akční plán sociálního začleňování mimo jiné **uvádí do souvislostí dílčí politiky a koncepce vlády ČR**, které se dotýkají potřeb lidí z ohrožených skupin a sociálních služeb.

Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2004–2006

V Národním akčním plánu sociálního začleňování na léta 2004–2006¹ je kromě dalších stanoven cíl:

- „Usnadnění přístupu ke zdrojům, právům, zboží a službám pro všechny“,
- včetně „Rovného přístupu k sociálním službám“.

Zde je komunitní plánování výslovně zmiňováno jako jedno z opatření, které zajišťuje takový „systém sociálních služeb na úrovni obce a kraje, který je schopen sledovat a vyhodnocovat změny v potřebách jednotlivých uživatelů i celé komunity a reagovat na ně“.

Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2006–2008

Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2006 až 2008² vymezuje jako jeden z prioritních cílů (prioritní cíl 3) podporovat rozhodovací procesy na lokální a regionální úrovni. K dosažení tohoto cíle **bude podporován „rozvoj seriózních a aktivních rozhodovacích procesů na regionální a lokální úrovni** tak, aby sociální služby poskytované na regionální a lokální úrovni odpovídaly potřebám z hlediska dostupnosti a kvality pro uživatele služeb včetně rozvoje partnerství v poskytování sociálních služeb a včetně podpory součinnosti uživatelů sociálních služeb v těchto procesech“. Tento plán též **počítá s vytvořením 14 plánů rozvoje sociálních služeb krajů** jako s nástrojem, který účinně zajistí dostupnost sociálních služeb.

Evropská sociální charta

Dalším významným faktem je skutečnost, že Česká republika ratifikovala Evropskou sociální chartu³ a zavázala se usilovat pomocí všech vhodných prostředků dosáhnout podmínek, za kterých budou účinně naplňována **základní práva občanů** na:

- sociální a zdravotní pomoc,
- sociální zabezpečení,
- využívání sociální péče.

Mimo jiné pak Evropská sociální charta říká:

- Každý, kdo nemá dostatečné prostředky, má právo na sociální a zdravotní pomoc.
- Každý má právo využívat služeb sociální péče.
- Osoby zdravotně postižené mají právo na odborný výcvik, rehabilitaci a sociální readaptaci bez ohledu na původ a povahu jejich postižení.
- Rodina jakožto základní jednotka společnosti má právo na vhodnou sociální, právní a hospodářskou ochranu k zajištění svého plného rozvoje.
- Matky a děti bez ohledu na svůj rodinný stav a rodinné vztahy mají právo na přiměřenou sociální a hospodářskou ochranu.

Vhodnými podmínkami se jeví rozvoj sociálních služeb na místní úrovni (zejména s ohledem na bod 14). Plánování sociálních služeb je vhodným nástrojem, protože umožňuje efektivní a adresný rozvoj sociálních služeb.

1 <http://www.mpsv.cz/clanek.php?lg=1&id=1098>

2 Je součástí Národní zprávy o strategiích sociální ochrany a sociálního začleňování na léta 2006 až 2008, http://www.mpsv.cz/files/clanky/3002/Narodni_zprava_2006-8.pdf.

3 Číslo zákona 14/2000 Sb., www.emkos.cz/eit/ervsocch.htm, www.cose.cz/dokumenty/esch.pdf

Bílá kniha v sociálních službách, strategický (programový) dokument MPSV, **definuje základní principy transformace sociální politiky ČR**. Jde o zásady, které vycházejí z evropského pojetí sociální politiky a významně korespondují s podstatou metody komunitního plánování:

Bílá kniha
v sociálních
službách

- nezávislost a autonomie,
- začlenění a integrace,
- respektování potřeb,
- partnerství,
- kvalita,
- rovnost,
- národní standardy, rozhodování v místě.

Zákon přináší **zásadní povinnosti ve vztahu k plánování sociálních služeb**:

- nově popisuje **součinnost a spolupráci obcí, krajů a MPSV** při plánování sociálních služeb,
- nově též zakotvuje pojem „**plán rozvoje sociálních služeb**“, a to jako výsledek aktivního zjišťování potřeb lidí v určitém území a hledání způsobu, jak tyto potřeby uspokojit vzhledem ke zdrojům, které jsou v daném území k dispozici. Krajům ukládá povinnost zpracovávat tyto plány (§ 95, písm. d), obcím povinnost zjišťovat potřeby poskytování sociálních služeb na svém území (§ 94, písm. a).

Zákon
č. 108/2006 Sb.,
o sociálních službách

§

Dále zákon o sociálních službách v § 2 vymezuje **národní priority**, které musí sociální služby naplňovat:

- zachovávat lidskou důstojnost,
- vycházet z individuálně určených potřeb,
- podporovat rozvoj samostatnosti,
- posilovat sociální začleňování,
- poskytovat pomoc a podporu v náležité kvalitě,
- zajišťovat dodržování lidských práv a základních svobod.

Toto usnesení vlády ke Strategii podpory dostupnosti a kvality veřejných služeb **ukládá jednotlivým ministerstvům využívat metodu komunitního plánování** při řešení otázky dostupnosti a kvality veřejných služeb.

Usnesení vlády ČR
č. 824
ze dne 1. září 2004

Sociální politika na úrovni obce a kraje

V současné době obce a kraje ve svých samostatných působnostech výrazně přispívají k rozvoji sociálních služeb, jak se uvádí především:

- v zákoně o obcích (č. 128/2000 Sb.),
- v zákoně o krajích (č. 129/2000 Sb.),
- v zákoně o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení (č. 114/1988 Sb.).

Dále jsou **obce a kraje vázány**:

- Evropskou sociální chartou (viz výše),
- Listinou práv a svobod,
- Ústavou ČR.

Ty zakazují diskriminaci občanů. Nástrojem proti diskriminaci občanů jsou sociální služby, které občanům se znevýhodněním umožňují využívat běžné veřejné služby a prostory.

Je žádoucí, aby na úrovni obcí a krajů vznikaly programové dokumenty, které budou řešit a vymezovat směry a cíle sociální politiky, včetně oblasti sociálních služeb a jejich plánování.

Principy metody komunitního plánování

Principy metody komunitního plánování vyjadřují **hodnoty, které přináší metoda komunitního plánování a ke kterým je třeba se v praxi plánování sociálních služeb vztahovat**. Hodnoty zachycené v principech odlišují metodu komunitního plánování od jiných plánovacích postupů. Nově do sféry plánování sociálních služeb přináší:

- důraz na aktivní roli uživatelů sociálních služeb a zastoupení jejich zájmů v procesu plánování,
- zapojení širokého okruhu lidí a spolupracovníků do tvořivé práce,
- opakované ověřování závěrů s přáním lidí,
- důraz na vyjednávání a zplnomocnění veřejnosti kontrolovat postup rozhodování i uskutečňování.

Princip triády	V rámci metody komunitního plánování spolu plánují a spolupracují minimálně tři strany: <ul style="list-style-type: none">• uživatelé,• zadavatelé,• poskytovatelé.
Princip rovnosti	<ol style="list-style-type: none">1. Každý má právo starat se o věci veřejné a společné. Metoda komunitního plánování propojuje aktivitu občanů s rozhodováním na úřadě.2. Každý má právo se vyjádřit a každý má právo mluvit. Je legitimní mluvit za sebe samotného i bez pověření, funkce či mandátu od zájmové skupiny.3. Nikdo nesmí být vylučován a diskriminován. Organizace a procesy plánování musí zajistit všem účastníkům rovnost postavení a hlasu v průběhu všech jednání. Jedině pak je možná spolupráce, při níž jsou ke společnému prospěchu využity jedinečné znalosti, zkušenosti, dovednosti a nakonec i formální a mocenská postavení jednotlivců. Legitimitu sociálním službám dávají přání a potřeby uživatelů (budoucích uživatelů). Uživatelům je nutné vytvářet podmínky, aby mohli vyslovovat svá přání a potřeby a tam, kde to jde, je i sami zkoumat. Užitečný je i princip pozitivní diskriminace. Cílem pro uživatele je: „Už nikdy o nás bez nás.“
Princip skutečných potřeb	Analýzy popisující stav sociálních služeb a jejich porovnání s normativy mohou být užitečnou pomůckou pro plánování rozvoje sociálních služeb. Nemohou však nahradit aktivní zjišťování skutečných (ne domnělých) potřeb všech zúčastněných stran.
Princip dohody	Výsledný plán je svého druhu smlouva, ve které se (přínejmenším) tři strany (viz princip triády) navzájem zavazují. Svobodný a informovaný souhlas musí být výsledkem svobodné rozpravy a demokratické spolupráce. Dohoda musí být nejen o záměrech, ale také o způsobu a postupu realizace odsouhlasených aktivit. V komunitním plánování má přednost souhlasné rozhodnutí – tj. „dokud nesouhlasí všichni, není odsouhlaseno nic“. Hlasování je nouzový prostředek, jímž přiznáváme, že se neumíme dohodnout.
Princip „Vše je veřejné“	Plánování sociálních služeb se zabývá věcmi veřejnými. Informace o dění v něm jsou veřejně dostupné a jednání jsou otevřená. Informace o průběhu a výstupech plánování jsou veřejnosti aktivně předávány.
Princip dosažitelnosti řešení	Plánování sociálních služeb může být zaměřeno na jeden nebo více problémů v sociální oblasti. Šíře záběru musí být přiměřená místnímu společenství, jeho podmínkám, přání lidí a lidským i materiálním zdrojům.
Princip cyklického opakování	Komunitní plánování tvoří spirálu, v níž se fáze, témata a mnohé problémy cyklicky opakují a je nutné se jimi znovu zabývat a vyhodnocovat je na nové úrovni vývoje.
Princip kompetence účastníků	V řízení plánování sociálních služeb musí být profesionalita, kompetentní lidé s jasnými zodpovědnostmi a pozicemi. Demokratické spolupráci, efektivní rozpravě, uzavírání dohod účinně napomáhá dobrá koordinace, mediace, koučování a řízení stejně jako dovednost budovat týmy, projektově řídit a plánovat.
Princip přímé úměry	Kvalitně probíhající proces plánování je pro komunitu a její občany stejně přínosný jako výstup plánování – vlastní plán. Kvalita výstupů plánování je přímo úměrná kvalitě jeho průběhu.

Obecná metodika

Základní informace o využití metodiky	
Cíl metodiky	Zdůraznit a pomoci si uvědomit klíčové momenty a výstupy procesu plánování sociálních služeb
Řešené otázky	Jaké jsou principy a výstupy komunitního plánování? Jak je zajistit?

Obsah		strana
1.	Východiska	2
2.	Obecně o plánování sociálních služeb	2
3.	Cyklické a průběžné činnosti	2
4.	Milníky v plánovacím procesu	3
4.1	Stanovení a formulace poslání plánování sociálních služeb	3
4.2	Získání politické podpory pro plánování sociálních služeb metodou komunitního plánování	4
4.3	Vytvoření organizační struktury a definování konkrétních kompetencí a odpovědností	4
4.4	Popsání sociální situace v daném území	5
4.5	Stanovení priorit	5
4.6	Zpracování plánu rozvoje sociálních služeb	5
4.7	Monitorování realizace opatření a aktivit	5
4.8	Vyhodnocení	5
5.	Postupné kroky a milníky procesu plánování sociálních služeb	6

Σ

Východiska

Komunitní plánování je stejně tak metodou jako způsobem uvažování o lidech a jejich problémech. Jako metoda nám říká – dejme dohromady všechny, které něco trápí a kteří s tím chtějí něco udělat. Vytvoříme jim takové podmínky a dejme jim takové možnosti, aby mohli hledat řešení svých problémů a aby mohli to, co si domluví, uskutečnit.

DŮLEŽITÉ

Metoda komunitního plánování nám umožňuje řešit složité úkoly a problémy, které se týkají mnoha lidí a které mají přímý dopad na jejich životy.

Zajištění dostupnosti požadovaných služeb

Při plánování sociálních služeb stojíme před úkolem „Jak zajistit, aby lidé měli ty služby, které potřebují“. Jeho řešení se dotkne mnoha lidí, ale návod na řešení nám sami o sobě nedají ani odborníci, ani komise, ani referendum, hlasování či ankety. **Komunitní plánování** je postup, který k řešení využívá od každého z toho něco, umožňuje:

- aby se lidé mohli svobodně účastnit rozhodování o důležitých otázkách života společenství,
- aby přijímaná usnesení zodpovědných orgánů odrážela vůli a potřeby obyvatel regionu,
- aby plánované kroky a řešení co nejlépe využívaly dostupné zdroje, případně nacházely nové zdroje a přinášely co největší užitek a spokojenost.

DŮLEŽITÉ

Plánováním sociálních služeb řešíme poptávku a nabídku tam, kde jsou limitované zdroje, ale nejsou limitované požadavky.

Obecně o plánování sociálních služeb

Důvody pro plánování

Právě ona **limitovanost našich zdrojů a možností** nás vede k tomu, že je nutné o službách rozhodovat a jejich spektrum plánovat. Cílem a smyslem plánování je budovat kvalitní a na potřeby občanů odpovídající síť sociálních služeb, ve které budou zdroje a prostředky využívány:

- hospodárně (zdroje jsou vynaloženy na prokazatelně potřebné služby),
- transparentně a srozumitelně (veřejnost „vidí“ do systému rozhodování o zdrojích, jsou jasná pravidla, podle kterých se toto rozhodování děje).

DŮLEŽITÉ

Kvalitní systém plánování sociálních služeb je schopný pružně reagovat na změny potřeb a udržovat služby pro uživatele maximálně dostupné.

Přínosy plánování

Přínosem plánování sociálních služeb (metodou komunitního plánování) je nejen **kvalitně naplánovaná síť služeb**. Samotný proces plánování, všechny děje a aktivity, které se v jeho rámci dějí, přinášejí účastníkům řadu **dalších pozitivních zkušeností a přínosů**. Jde například o:

- vytváření vazeb k místu, kde žijí,
- pocit sounáležitosti a spoluodpovědnosti,
- zájem o veřejné dění,
- setkávání a komunikace mezi různými generacemi, mezi různými zájmovými skupinami,
- setkávání obyvatel a zástupců samospráv,
- zkušenost spolupráce a naslouchání.

Pro spokojenost, ochotu a motivaci lidí se dlouhodobě účastnit a dobrovolně podílet na složité plánovací práci jsou tyto „vedlejší“ přínosy nesmírně podstatné.

Cyklické a průběžné činnosti

Proces plánování sociálních služeb je typický tím, že se určité úkoly či témata v průběhu procesu opakují, znovu se k nim po určitém období (cyklu) vracíme, přestože jsme je již řešili a na určité úrovni zpracovali.

Mezi takto cyklicky se opakující témata patří například:

- popisování sociální situace v daném regionu, které časem přestává být aktuální a ztrácí svoji vypovídací hodnotu,
- zjišťování a ověřování přání a potřeb uživatelů a veřejnosti, neboť není možné toto široké téma postihnout v rámci jednorázového šetření,
- prověřování stanovených priorit – hodnotíme jejich naplňování a zároveň je můžeme měnit, případně svoji činnost obrátit k jiným problémům a oblastem,
- hodnocení plnění úkolů a monitorování dosahovaných výstupů.

Cyklické činnosti

V procesu plánování sociálních služeb se ale též zabýváme činnostmi a tématy, která jsou řešena průběžně a prochází procesem plánování jako jeho páteř. Průběžně například:

- udržujeme výměnu informací s veřejností,
- trvale pracujeme na budování partnerství a spolupráce mezi účastníky,
- trvale se vzděláváme v dalších oblastech a dovednostech,
- nabízíme vzdělání v metodě komunitního plánování dalším osobám.

Průběžné činnosti

Milníky v plánovacím procesu

Proces plánování sociálních služeb je velmi často popisován ve fázích, které říkají:

- jak jdou jednotlivé úkoly a práce časově za sebou,
- co se ve které fázi děje,
- jak na sebe navazují.

Východiska

Takto popsáný proces představuje však značné zjednodušení. Při plánování sociálních služeb totiž běží vždy paralelně (současně) několik linií činností a úkolů. Současně běžící práce na několika úkolech se v určitých bodech – milnících – schází a vytváří požadovaný výstup.

Milníky:

- představují výstupy z celé řady uskutečněných kroků a úkolů,
- určují, čeho je třeba v procesu plánování sociálních služeb dosahovat, abychom mohli kvalitně a úspěšně vést proces plánování.

Význam a obsah milníků

Cesta, která k daným výstupům povede, může být velmi specifická a originální a je zcela determinována (určena):

- místními možnostmi,
- zdroji,
- zvolenou strategií.

Podmínky pro dosahování milníků

Důležitými milníky procesu plánování sociálních služeb jsou:

- stanovení a formulace poslání plánování sociálních služeb,
- získání politické podpory pro plánování sociálních služeb metodou komunitního plánování,
- vytvoření organizační struktury a definování konkrétních kompetencí a odpovědností,
- popsání sociální situace v daném území,
- stanovení priorit,
- zpracování plánu rozvoje sociálních služeb,
- monitorování realizace opatření a aktivit,
- vyhodnocení.

Výčet důležitých milníků

Stanovení a formulace poslání plánování sociálních služeb

Plán rozvoje sociálních služeb je především závaznou dohodou (viz princip dohody) mezi zadavateli, poskytovateli a uživateli služeb o tom:

- jaký systém sociálních služeb v daném území chceme mít,
- jak jej budeme podporovat,
- které problémy systému sociálních služeb budou řešeny nejdříve a jakým způsobem.

Východiska

Proto je důležité si vzájemně vyjasnit, zda a jaká je společná představa účastníků – proč se vlastně sešli a čeho chtějí vzájemnou spoluprací dosáhnout. Společně dohodnutá a jednoduše vyjádřená představa vyjadřuje poslání. Stanovit poslání tedy znamená formulovat odpověď na otázku „Proč, z jakého důvodu plánujeme v naší obci (v daném území) rozvoj (sítě, systému) sociálních služeb?“

Formulace poslání

Poslání je praktické a viditelné **vyjádření toho, čeho chcete společně dosáhnout**. Je určeno nejen účastníkům procesu, ale též veřejnosti, tj. je třeba, aby mu rozuměli i další lidé, kteří se na procesu přímo nepodílí a nejsou ani experty na oblast sociálních služeb.

DOPORUČENÍ

Poslání se obrací do budoucnosti – popisuje, jak bude společná práce vypadat v budoucnu. Poslání nelze převzít od jiného plánujícího území, je důležité soustředit se na to, co je specifické pro práci a postavení účastníků v konkrétním území. Poslání by mělo být stručné, ne ve stylu obecných prohlášení.

Získání politické podpory pro plánování sociálních služeb metodou komunitního plánování

Jde o formálně vyjádřený souhlas politických představitelů lokality s plánováním sociálních služeb a metodou jejich plánování. Doporučená forma vyjádření tohoto souhlasu je usnesení zastupitelstva. Při získávání a dojednávání politické podpory se lze opřít o oficiální dokumenty a zákonné normy¹.

Postup získávání a dojednávání této podpory bude v každém místě probíhat různě, zejména s ohledem na historii vztahů v lokalitě, místní možnosti a zvyklosti.

DOPORUČENÍ

Takto formálně vyjádřený souhlas je dále nutné navázat a provázat s konkrétní odpovědností stanovených osob, tzn. je nutné:

- stanovit a formálně jmenovat garanta z řad představitelů samosprávy,
- určit jeho kompetence a odpovědnost, včetně jeho podílu na práci v procesu.

Pracovní materiál 1: *Návrh usnesení zastupitelstva*

Návrh usnesení zastupitelstva

Zastupitelstvo schvaluje plánování sociální služby na území ... metodou komunitního plánování, a to v souladu s Metodikami pro komunitní plánování.

Zastupitelstvo pověřuje osobu/osoby ..., aby v daném procesu zastupovaly obec/město.

Zastupitelstvo ukládá osobě/osobám shromažďovat a předložit/předkládat výstupy/informace/zprávy o průběhu plánování, a to v termínech ...

Zastupitelstvo uvolňuje finanční prostředky na ..., které budou vyúčtovány do ..., osobou ...

Vytvoření organizační struktury a definování konkrétních kompetencí a odpovědností

Kvalitní a dlouhodobě udržitelný proces vyžaduje jasnou organizační strukturu, do které se mohou jednotliví účastníci zapojovat a kde existují pravidla a systém pro horizontální i vertikální spolupráci.

Jasná organizační struktura znamená, že u všech částí, subjektů (řídící, pracovní, úkolové skupiny, atd.), které ji tvoří, jsou stanoveny:

- **kompetence** – tj. je určeno:
 - o čem může daný subjekt v rámci procesu samostatně rozhodovat,
 - co může schvalovat,
- **odpovědnost** – tj. jsou stanoveny osoby, skupiny, týmy, které zodpovídají například:
 - za koordinaci,
 - řízení,

Předpoklady pro
vytvoření organizační
struktury

1 Například:
 • zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách,
 • zákon č. 128/2000 Sb., o obcích,
 • zákon č. 129/2000 Sb., o krajích

- přenos a sdílení informací,
- **úkoly, náplň práce, zadání** – tj. každý subjekt v organizační struktuře má svůj účel a smysl prakticky vyjádřený v zadaných úkolech, plánech práce, náplni práce atd.

DOPORUČENÍ

Organizační struktura, určené kompetence, odpovědnost a úkoly jsou písemně zaznamenány, včetně řádů a pravidel (procedurálních postupů), které jsou v daném organizačním systému uplatňovány.

Popsání sociální situace v daném území

Pro další rozhodování o prioritách a směrech plánování je nutné mít sumu faktů a informací, které popisují současný stav a aktuální sociální situaci v území, pro které plánujeme sociální služby. Tento popis může být velice rozmanitý co do obsahu i rozsahu.

Východiska

Platí zde základní pravidlo, že popis obsahuje takové informace a data, která jsou pro další postup procesu potřebná a využitelná nebo jsou nezbytná při argumentaci o další strategii a směrech plánovacího procesu:

Předpoklady pro vytvoření popisu

- K čemu nám to bude, až se to dozvíme?
- Jak nám získané informace pomohou při rozhodování?

Popis sociální situace je souhrnem získaných dat a zejména jejich interpretací.

Stanovení priorit

Prioritní oblasti jsou stanoveny na základě již známých a zjištěných údajů o současném stavu, aktuálních tématech a problémech v sociální situaci, na základě diskusí, shrnutí a dohody o důležitých tématech k dalšímu plánování.

DŮLEŽITÉ

Při diskusích o prioritách a jejich stanovování je důležité neopomenout kontext a směry, které mohou určovat národní a krajské priority rozvoje sociálních služeb.

Zpracování plánu rozvoje sociálních služeb

Plán rozvoje sociálních služeb je výstupem:

- aktivního zjišťování potřeb osob ve stanoveném území,
- analýzy existujících zdrojů,
- návržení a schválení strategie zajišťování a rozvoje sociálních služeb.

Plán konstruueme jako společnou dohodu uživatelů, poskytovatelů a zadavatelů, a to postupným stanovováním opatření a konkrétních aktivit. Plán říká, jak budeme postupovat ve stanoveném čase (kdo, kdy a s kým co bude dělat a co všechno k tomu potřebuje).

Tvorba a obsah plánu

DOPORUČENÍ

Dříve než předložíme zpracovaný plán ke schválení politickým představitelům daného území, seznámíme s jeho obsahem veřejnost a občany a poskytneme jim dostatek příležitostí se k němu vyjádřit.

Monitorování realizace opatření a aktivit

Při realizaci a plnění konkrétních dohodnutých opatření a aktivit je nezbytné sledovat, zda se tak děje v souladu se schváleným plánem. Způsob monitorování plnění je již navržen ve schváleném plánu rozvoje sociálních služeb a dle potřeby je dále rozpracováván. Monitorování se děje v průběhu plnění plánu a přináší informace, které lze aktuálně zpracovat do plánu.

Vyhodnocení

Vyhodnocení se uskuteční poté, co uplynulo období, na které byl schválený plán rozvoje sociálních služeb určen. Vyhodnocení se týká celého plánu (na rozdíl od monitorování, kde sledujeme plnění konkrétních opatření a aktivit). Vyhodnocení a revize stávajícího plánu ve své podstatě otevírá další plánovací cyklus a je první částí přípravy další verze plánu.

Σ

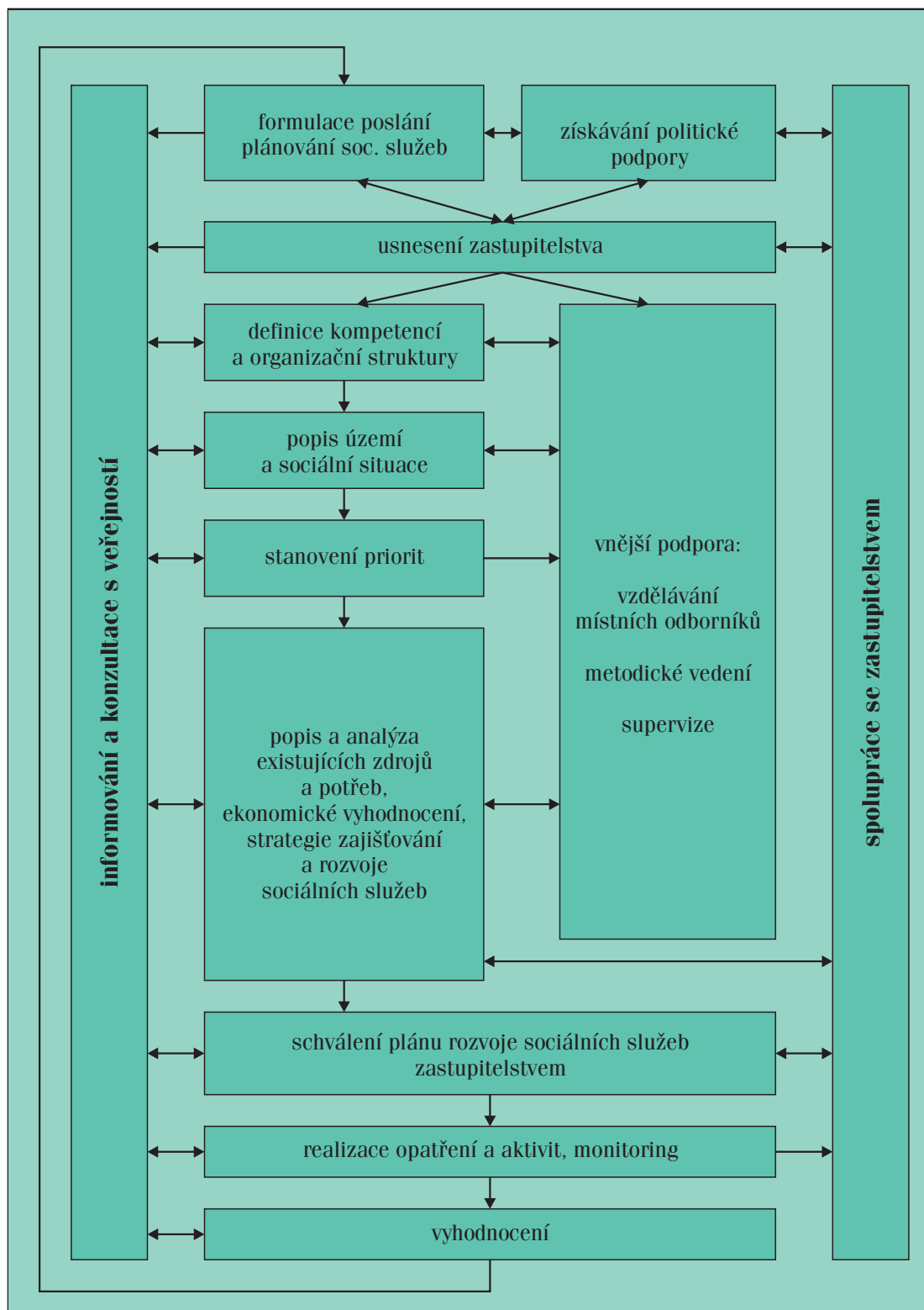
Výstupy vyhodnocení

Účelem vyhodnocení je zjistit:

- co se změnilo v prioritních oblastech,
- zda uskutečněné aktivity byly efektivní a účinné,
- zda se neobjevily nové oblasti a témata,
- zda se systém, nabídka či kvalita poskytovaných služeb posunuly ve směru naší společné představy – ve směru vize.

Postupné kroky a milníky procesu plánování sociálních služeb

Schéma 1: Vývojové schéma procesu plánování sociálních služeb

Σ